

Versie: 13 mei 2020

N.V. Rotterdamsche Tramweg Maatschappij

© Allan Kleiweg

Tijd.art. Het boterlijntje

Wie in de geschiedenis van de RTM duikt, komt soms onverwachts een pareltje tegen. Zo ook onderstaand bericht over het ‘Boterlijntje’, waarlangs o.a. melk vanuit de Eilanden naar de melkfabriek aan de Persoondam werd vervoerd. Het krantenknipsel van een onvermelde auteur (maar zeker geschreven door Cor Koster), is in ruim vijftig jaar vergeeld en voor uw leesgemak hier integraal overgenomen uit het huis-aan-huisblad ‘De Havenloods’ van donderdag 15 juli 1965. Inclusief tussenkoppen, volzinnen en enkele eventuele schrijf-, stijl-, tik- of zetfouten. De tekst beschrijft op unieke wijze een onderbelicht aspect van de RTM-geschiedenis. N.B. Niet alleen de RTM beschikte over een ‘boterlijntje’, via de Rosestraat, Stieltjesplein en Nassaukade waren de hieronder genoemde bedrijven ook bereikbaar via het boterlijntje van de Nederlandse Spoorwegen.

“Boterlijntje” bracht de productie van eilanden naar de stad

ONGETWIJFELD zullen vele Rotterdammers zich nog de tijd herinneren, dat de stoomtram dagelijks door de Roentgenstraat reed. Neen, niet om passagiers op de plaats van bestemming te brengen; die vonden hun eindpunt in de Rosestraat, waar het de hele dag een komen en gaan was van vele al of niet afgeladen met passagiers van en naar de eilanden Hoeksche Waard, Voorne-Putten, Goeree en Overflakkee en Zeeland. Vooral in de zomermaanden kon men soms honderden passagiers zich zien verdringen om een plaatsje te bemachtigen, wanneer de stoomtram vanaf het Handelsterrein het station was binnengereeden.

Niet alle passagiers konden het geduld opbrengen te wachten tot de stoomtram voor het station stilstond : enkelen liepen de langzaam rijdende tram tegemoet, wipten op de treeplank van het rijtuig, om zich daarna vlug van een geriefelijke zitplaats te verzekeren voor de langdurige reis naar de eilanden. Doch o wee, als een conducteur of chef zulk een snoodaard op diens verboden daad betrapte ... Hij kon ervan verzekerd zijn uit de tram gestuurd te worden; als straf op zijn euveldaad moest hij wachten tot alle voor het station staande passagiers waren ingestapt. Pas daarna moest de haastige en egoïstische reiziger trachten zich in de overvolle stoomtram te wringen, waar hij dan gedurende de reis genoeg had te nemen met een staanplaats.

Ook voor de stoomtram: met melk meer mans ...

Aanleiding tot bovenstaande herinneringen, aan de tijd dat de stoomtram het dagelijkse beeld in de Rosestraat bepaalde, is een foto welke wij hierbij afdrukken. U ziet daarop loc 10, die een aantal goederenwagens voortduwt. In vervlogen jaren maakten niet alleen vele reizigers van en naar de Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden gebruik van de stoomtram (ook heden ten dage is de RTM de vervoersmaatschappij van en naar “de eilanden”!), doch ook het goederen vervoer vormde een niet te verwaarlozen bron van inkomsten voor de RTM. Buiten de landbouwprodukten, zoals bieten, uien, aardappelen, tarwe, “paardepeen” enzovoorts, was de stoomtram ook het aangewezen vervoermiddel om snel aan bederf onderhevige produkten in de kortst mogelijke tijd op de plaats van bestemming af te leveren.

Tot die aan bederf onderhevige produkten mag zeker de melk gerekend worden, die in grote hoeveelheden op de eilanden door de glanzend zwart-bonte runderen wordt geproduceerd. Om de melk zo vlug mogelijk naar de fabriek te Rotterdam (op geen der eilanden was destijds een zuivelfabriek gevestigd) af te voeren, reden er iedere ochtend op werkdagen volgens een vastgestelde dienstregeling melktreinen vanaf Hellevoetsluis, Oostvoorne, Numansdorp en Strijen naar Rotterdam. (Vanuit Goeree-Overflakkee werden de bussen met melk per RTM-veer naar Hellevoetsluis overgezet, waar zij in de melktram naar Rotterdam werden geladen). Op ieder station of halte tussen de hier genoemde plaatsen en Rotterdam namen de melktreinen de daar gereed staande bussen met melk op.

Passagiersdiensten mochten niet in het gedrang komen

In het hoogseizoen van de melkproduktie gedurende de zomermaanden kon het gebeuren dat iedere melktrein uit tien à twaalf 10-tons goederenwagens bestond, volgeladen met melkbussen van elk 40 liter inhoud. Het stoomtrampersoneel had er de handen aan vol om overal de stations en halten de door de veehouders aangevoerde bussen met melk in te laden. En ... er moest op tijd worden gereden, om te voorkomen dat de passagiersdiensten van de stoomtram in de war zouden lopen.

De melk werd afgeleverd resp. aan de zuivelfabrieken van Van den Berg en Galak. Beide gevestigd aan de Nassaukade. De zuivelfabriek Galak had de beschikking over eigen (witte) wagons. Met grote zwarte letters stond haar firmanaam op de wagons vermeld.

Een andere klant van de RTM was de groente en fruitveiling De Zuid-Hollandse Eilanden, destijds gevestigd aan de Damstraat. De wagons met de tuinbouwprodukten van de eilanden, bestemd voor de genoemde veiling, werden achter de melktrein gekoppeld, zodat ook deze produkten op de voor die tijd snelste manier voor de veilingklok verschenen.

Na aankomst bij het station Rosestraat zetten de diverse melk/groentetreinen dadelijk via het spoor in de Roentgenstraat hun reis naar de melkfabrieken en groenteveiling voort. Bij het oversteken van de Rosestraat werd er omzichtig te werk gegaan, om botsingen met het wegverkeer te voorkomen. Dit gold in een nog sterkere mate bij het naderen en passeren van de Oranjeboomstraat. Deze straat vormt van oudsher een belangrijke verkeersader in het stadsverkeer in het af- en aanvoerweg naar de bruggen. Onophoudelijk gilte de stoomfluit op de loc bij het naderen van dit kruispunt om het verkeer op het naderen van de stoomtram opmerkzaam te maken: de machinist hing buiten het machinistenhuis, met zijn ene hand aan de stoomregulator, de andere hand op de remklep, om zijn tram dadelijk tot stilstand te kunnen brengen indien er gevaar dreigde. Bij het passeren van de Oranjeboomstraat liep de

stoker voor de tram uit om het wegverkeer op de in aantocht zijnde tram opmerkzaam te maken.

Achteruit de Roentgenstraat in

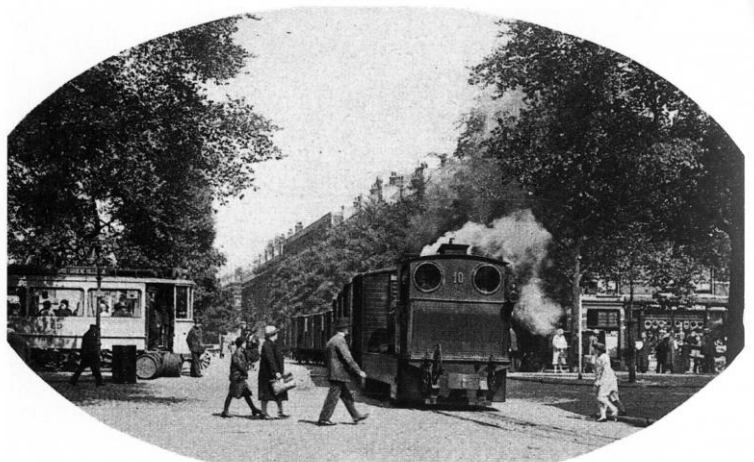
Op de bij dit artikel afgedrukte foto ziet u het moment dat de stoomtram de Oranjeboomstraat passeert. Het verkeer in de straat wacht tot de tram is gepasseerd; de conducteur van de stadstram staat op ons plaatje aan de voorzijde van zijn vervoermiddel. Als de stoomtram gepasseerd is en vrij is, zal de RTM-conducteur op een fluitje blazen, het teken voor de trambestuurder de reis kan vervolgen !

Aan de voetgangers, die de straat oversteken, kan men afleiden dat de melk/groentetrein achteruit de Roentgenstraat inrijdt; dit was noodzakelijk, omdat de loc bij terugkeer van de melkfabrieken en groenteveiling niet over een “omloopspoor” beschikte om zich eventueel vóór de wagons op te stellen. Dus daarom maar achteruit de Roentgenstraat in, om op normale wijze dan de terugtocht te aanvaarden !

Als retourvracht vanaf de melkfabrieken vervoerde de tram bussen met heerlijke dikke natuurzuivere (zonder toevoegingen van kunstprodukten) karnemelk, bestemd voor diverse melkventers op de dorpen van de eilanden. Ook dozen met pakjes boter (de hier beschreven tramlijn stond bekend onder de naam “het boterlijntje” !) en andere zuivelprodukten werden per stoomtram naar de eilanden vervoerd. Doch ook de varkens van de talrijke veeboeren werden niet vergeten; voor het welzijn en de groei van de spekleveranciers leverden de zuivelfabrieken “varkenskarnemelk”. Dit zuivelprodukt werd door de veehouders gemengd met meel of niet voor de menselijke consumptie geschikte aardappelen. Wanneer dit alzo samengestelde voer de varkens werd “voorgezet”, verdrongen de dieren zich om als eerste de snuit in de voerbak te steken ! Om te voorkomen dat deze (goedkopere) karnemelk voor menselijke consumptie verkocht zou worden, voegde men op de zuivelfabrieken een kleurstof aan de varkensmelk toe, waardoor deze een licht rose kleur kreeg. Vandaar misschien ook dat het varkensvlees vroeger een zachter rose kleur had dan het huidige (zéér prijzige) varkensvlees ...

Het boterlijntje reed door de Roentgenstraat, jaren voordat de RET in de Oranjeboomstraat verscheen. Vreemd genoeg lag het tramspoor vlak langs de huizen, en niet langs de muur rond de Oranjeboom-bierbrouwerij (links), 1902 .

RET-motorrijtuig 69, links, wacht tot RTM-loc 10 met goederentram is gepasseerd, 1927 .

Het oversteken va de Oranjeboomstraat lukte niet altijd zonder slag of stoot. RET-motorrijtuig 483 verleende geen voorrang, en werd vervolgens stevig geraakt door RTM-loc 52 .

Bronnen:

- Bron knipsel: Huis-aan-huisblad 'De Havenloods' van 15 juli 1965 . Auteur: onvermeld (Cor Koster). Coll. samensteller. Eerder gepubliceerd in weekblad 'Het Zuiden'.
- Afbeelding 48c.1: Roentgenstraat, prentbriefkaart - Fotograaf onbekend. Bron: www.serc.nl .
- Afbeelding 48c.2: RETM 69 - Fotograaf onbekend (eerder gepubliceerd in tijdschrift 'Groot Rotterdam'). Bron: www.rovm-digitaal.nl .
- Afbeelding 48c.3: Aanrijding - Fotograaf onbekend. Coll. G. van Slooten.